

Meddelelser fra
Zoologisk Nomenklaturudvalg
(Dansk Selskab for Plantesygdomme og Skadedyr)

Nr. 2

Marts 2009

ISSN 1902-4479

Indhold

Om denne udgivelse	side 1
Den aktuelle situation	side 1
Nye navne på skadedyr	side 2
Om definitionen på betegnelsen invasiv art	side 8
Zoologisk nomenklaturudvalgs medlemmer	side 8

Om denne udgivelse

Det er intentionen at udvalget udsender en status over behandlede navnesager en gang om året. Første gang var i marts 2008 i første nummer af Meddelelser fra Zoologisk Nomenklaturudvalg. Beklageligvis blev det første nummer kun distribueret til en begrænset kreds af selskabets medlemmer, og intentionen om at lægge meddelelserne ud på selskabets hjemmeside har endnu ikke kunnet lade sig gennemføre. Derfor er de navnesager som blev nævnt i bladets første nummer også medtaget i dette nummer i håb om at det må lykkes at få bladet ud til alle medlemmer og interesserede.

Den aktuelle situation

Som det var tilfældet året forinden, har det forløbne års navnesager udelukkende været rejst ud fra behovene for at kunne navngive de nyindvandrede arter eller de arter som er aktuelle i problematikken vedr. invasive arter. Flere gange har udvalget taget initiativer for at imødekomme risikoen for journalisters opfinden af alt for dramatiske navne som f.eks. ”dræbermyren”.

Igen er der dukket nye arter op herhjemme ved indslæbning, således karantænearten, træbukken *Anoplophora glabripennis* (Asian longhorned beetle), som dog formentlig ikke har etableret sig. Derimod har skjoldlusen *Pulvinaria regalis* etableret sig flere steder i København. 2007-2008 er man blevet opmærksom på pragtbillen *Agrilus sinuatus*' tilstedeværelse herhjemme i bl.a. tjørn og pære. Dermed kan der være god grund til at have opmærksomheden rettet imod to andre varmeelskende pragtbiller *Agrilus planipennis* (Emerald ash borer) og *A. biguttatus* (Oak splendour beetle), førstnævnte, som er et stort problem i USA, har vi ikke set herhjemme, den anden er nyligt blevet fundet i den danske natur. Andre arter, heriblandt den invasive havemyre (*Lasius neglectus*), breder sig hastigt op gennem Europa og er nået et godt stykke op i Tyskland, og vi må nok forvente at den kommer hertil inden så længe.

Nye navne på skadedyr

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
RODODENDRONCIKADE	<i>Graphocephala fennahi</i> Young 1977 (Hemiptera, Cicadellidae)

Denne knap 1 cm lange og iøjnefaldende cikade er fundet som ny art for Danmark på rododendron siden 2002. Da den på en ellers faglig seriøs webseite om rododendron er blevet omtalt med det ikke særlig heldige navn ”rododendronhopperen”, var der behov for at etablere et dansk navn med basis i den korrekte danske betegnelse for dens hovedtaxon, cikade.

Arten er indslæbt fra Amerika og har længe været etableret i Europa, hvor den i de senere år har bredt sig. Dens sugning på rododendron synes ikke at have større betydning. Den er muligvis vektor for plantesygdommen forårsaget af *Pycnostysanus azaleae* som medfører knopvisnen, men herhjemme er der ikke noget der tyder på at det er tilfældet. Symptomerne frembragt ved sugning på bladene er tilsyneladende ganske uden betydning for bladenes udseende, hvorimod æglægningen, som foretages i knopperne, kan forårsage lidt beskadigelse. Arten har bredt sig og har i 2007 især etableret sig i området nord for København samt spredte steder i Danmark. 2008 er den blevet yderligere talrig disse steder. På web-stedet www.fugleognatur.dk, hvor navnet rododendroncikade allerede er etableret, er der dokumenteret et stort antal fund af arten, især i Nordøstsjælland.

Billeder af rododendroncikade, Landbohøjskolens have juli 2008:

De gulgrønne nymfer sidder på undersiden af de yngre blade i perioden maj-juli. De lyse afstødte huder efter nymfernes hudskifter er fasthæftet til bladundersiden og kan blive hængende og vidne om cikadernes tilstedeværelse i lang tid .

De voksne cikader ses ofte siddende enkeltvis på bladenes overside i perioden juli-november. De opdages lettest ved at man dasker til planten hvorved cikaderne flyver op og bringer sig i sikkerhed et lille stykke derfra.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
RODODENDRONTÆGE	<i>Stephanitis rhododendri</i> Horvath 1905 (Hemiptera, Heteroptera, Tingidae)
BLÅBÆRTÆGE	<i>Stephanitis oberti</i> Kolenati, 1857 (Hemiptera, Heteroptera, Tingidae)

Rododendrontægen har længe været kendt herhjemme som et almindeligt forekommende skadedyr på rododendron. Imidlertid har undersøgelser af de danske fund af tægen, foretaget af Rune Bygebjerg, påvist at de fleste danske fund ikke tilhører arten *S. rhododendri* men arten *S. oberti* som regnes for at være knyttet til mosebølle og andre arter af bølleslægten (*Vaccinium*). Denne art har i forvejen navnet blåbærtæge tilknyttet.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
PLATANMASKETÆGE	<i>Corythucha ciliata</i> (Say 1832) (Hemiptera, Heteroptera, Tingidae)

Arten er hjemmehørende i Nordamerika under navnet Sycamore lace bug, men optræder invasivt i det sydlige Europa. Den menes at brede sig mod nord og findes bl.a. i Tyskland. Arten er behandlet i videnbladet "Skadedyr på platan" fra Skov & Landskab.

Bl.a. i Italien optræder arten i masseforekomst og giver anledning til kraftige gener bl.a. på grund af mængder af sorte ekskrementklatter og bladmisfarvning. Den sættes i forbindelse med sygdomme på platan, især platanvisnesyge, men relationen er ikke endeligt fastslået.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
KONGESKJOLDLUS	<i>Pulvinaria regalis</i> Canard, 1968 (Hemiptera, Coccidae)

Sommeren 2007 opdagedes et spektakulært angreb af en i Danmark hidtil ukendt skjoldlus på forskellige træarter. Skjoldlusene som sidder på stammen er ganske iøjnefaldende idet skjoldet er ca ½ cm i diameter og befinder sig oven på et tykt lag af hvide vokstråde hvori æg og yngel er skjult. Arten blev bestemt til *Pulvinaria regalis* og er beslægtet med vinskjoldlusen. *P. regalis* forekommer i vore sydlige nabolande. Det viste sig at en svensk entomolog havde opdaget arten i 2006 i Malmö, og han havde derfor søgt efter den i København og fundet den flere steder. 2008 fandtes skjoldlusene i betydeligt større antal og tætheder og de havde bredt sig til flere træer i nærområdet. Artens engelske navn er Horse chestnut scale, men da det herhjemme er tydeligt at arten har en ganske bred værtspræference, er det ikke hensigtsmæssigt at knytte et værtplantenavn til den. Med en direkte oversættelse af det latinske epithet *regalis* foreslås navnet kongeskjoldlus.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
ORIENTALSK KASTANIEGALHVEPS	<i>Dryocosmus kuriphilus</i> Yasumatsu, 1951 (Hymenoptera, Cynipidae)

Brian Larsen har henledt opmærksomheden på behovet for et dansk navn til denne art, da der i 2006 i EU blev drøftet hasteforanstaltninger imod arten, som i Sydeuropa optræder invasivt og er skadegører på ægte kastanje. Dens angreb, der medfører deformerende galledannelser på knopperne, er et problem i Italien og Slovenien. Den stammer oprindeligt fra Japan. Ved valg af et dansk navn var det naturligt at lægge sig tæt op ad det engelske navn Oriental chestnut gall wasp og det tyske: Japanische Esskastanien-Gallwespe.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
ROBINIE-FLADEMINÉRMØL	<i>Phyllonorycter robiniella</i> Clemens 1859 (Lepidoptera, Gracillariidae)
ROBINIE-FINGERMINÉRMØL	<i>Parectopa robiniella</i> Clemens 1863 (Lepidoptera, Gracillariidae)

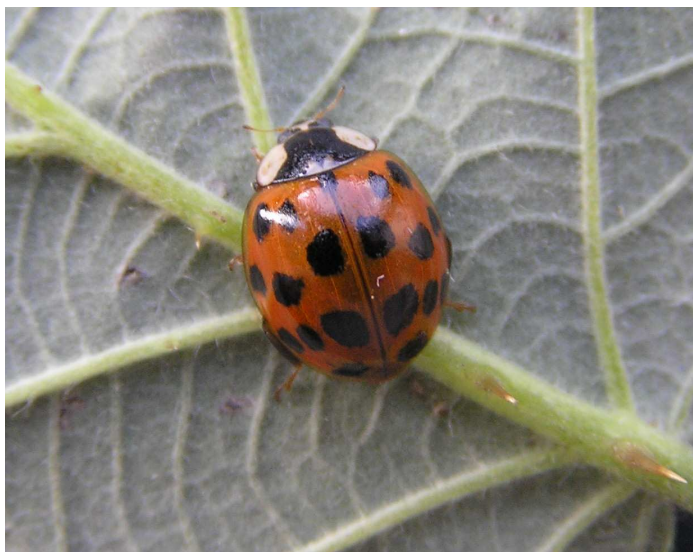
Behovet for navngivning af disse to arter er opstået i forbindelse med at de omtales i en artikel om robiniedyrkning af Jens Peter Skovsgaard, Skov og Landskab. Arterne optræder indslæbt i robinie dyrket i Centraleuropa og kan også tænkes at optræde i Danmark. Da begge arters optræden især er synlig ved deres minering i bladene af robinie med hver sit karakteristiske skadebillede, er det naturligt at navngivningen tager udgangspunkt i de iøjnefaldende skader og ikke i de voksne minérmøls udseende. *Phyllonorycter robiniella* frembringer en flademine, og *Parectopa robiniella* frembringer en fingret mine, idet der formentlig er flere larver i minen, minerende i hver sin retning.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
ASIATISK TRÆBUK	<i>Anoplophora glabripennis</i> (Motschulsky, 1853) (Coleoptera, Cerambycidae)

Alene fordi arten, nok bedst kendt som Asian longhorned beetle, er et karantæneskadedyr og på verdensplan er en af de mest uønskede invasive arter, er der grund til at vedtage et dansk navn for *A. glabripennis*. I august i 2008 blev behovet yderligere aktualiseret, idet der i Holstebro blev fundet nogle eksemplarer i emballagetræ fra en stenhuggersending fra Kina. Plantedirektoratet satte de fornødne tiltag i gang, og det ser umiddelbart ud til at træbukken ikke er blevet etableret i træer på stedet. Larverne laver omfangsrige gange inde i veddet af forskellige løvtræer, og angrebet opdages først når træerne går ud eller billerne gnaver sig ud gennem barken. I Europa har der i de senere år været lokale angreb i Østrig, Sydtyskland, Frankrig og Holland, og selv om billerne ikke bevæger sig langt væk fra udklækningsstedet, kan det tage flere år før man med sikkerhed har fået udryddet arten på udbrudsområderne. Selv om det valgte navn ikke er særlig specifikt, har udvalget besluttet sig for asiatisk træbuk, fordi det er den asiatiske træbukkeart der fokuseres mest på.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
HARLEKINMARIEHØNE	<i>Harmonia axyridis</i> (Pallas 1773) (Coleoptera, Coccinellidae)

Denne asiatiske art, som både i USA og Europa har været anvendt til biologisk bekæmpelse af bladlus, har i USA igennem mange år været etableret i naturen, og i de senere år er den også dukket op i mange lande i Europa. Da den for et par år siden blev registreret i nabolandene lige syd for Danmark, har man i coleopterologkredse herhjemme været opmærksom på om den også forekom i her i landet. Nogle få observationer af arten i 2006 blev i 2007 afløst af massive forekomster af arten i Københavnsområdet, og udsigten til en stærk bevågenhed fra pressens side, nødvendiggjorde at der blev etableret et dansk navn, som ville kunne gøre sig gældende i den forventede dramatik og opmærksomhed som presseomtalen ville medføre. Med dræbersneglene in mente var der behov for et velklingende navn som ville kunne udkonkurrere ”dræbermariehønen”. I fagkredse var navnet asiatisk bladlusmariehøne eller blot asiatisk mariehøne ved at vinde indpas, men i mere populært orienterede kredse benyttedes navnet harlekinmariehøne allerede. I udlandet benyttes flere navne i flæng, således på engelsk/amerikansk: Multicolored Asian lady beetle (bug), Asian lady beetle, Harlequin beetle, Halloween lady beetle. Arten er jo dog ikke mangefarvet, men snarere multivariabel i farvetegningen.

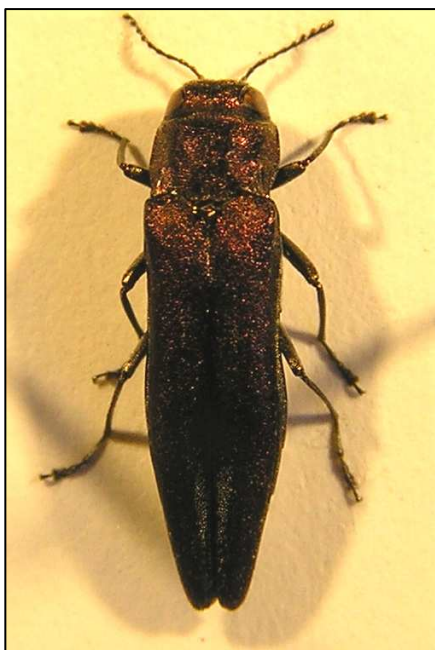
Harlekinmariehøne i en af de mange farvevariationer som optræder herhjemme. Denne form (f. *succinea*) har de for arten maksimalt 19 sorte pletter på dækvingerne. Bemærk også de store hvide sidepletter på pronotum. Af størrelse er den som regel lidt større end den almindelige syvplettede mariehøne men varierer mere end denne.

I Danmark forekommer en nærtstående art *Harmonia quadripunctata* (Pontoppidan 1763) med hovedudbredelsesområde i det sydlige Europa. Hidtil har der ikke været noget behov for et dansk navn til denne art, men hvis det viser sig at den breder sig sammen med sin asiatiske søsterart, kan der blive behov for at skelne imellem dem med et henholdsvis europæisk og asiatisk præfix.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
TJØRNEPRAGTBILLE	<i>Agrilus sinuatus</i> (Olivier, 1790) (Coleoptera, Buprestidae)

Slægten *Agrilus* påkalder sig aktuelt et øget fokus, idet pragtbillen *A. sinuatus*, en ny art for Danmark, har vist sig at optræde forbausende mange steder som skadedyr, især på tjørn, hvor tilstedeværelsen af larvegange og flyvehuller vidner om at arten upågtet har været til stede igennem flere år. 2008 konstateredes at arten havde forårsaget grenød på et stort antal pæretræer og mispel i Pometets samlinger i Tåstrup, og ved denne lejlighed blev der både fundet eksemplarer af larve og voksen bille. Arten er hjemmehørende i Centraleuropa, hvor der kendes mange eksempler på skader, især i pæreplantager. Slægten *Agrilus* benævnes lancetpragtbiller, men på trods af dette figurerer leddet "lancet" ikke i navnene på de hjemmehørende arter. På engelsk forekommer navnet Sinuate pear borer, hvilket nok hentyder til larvegangens meget karakteristiske bølgeformede forløb. Imidlertid oplyses det i en tysk artikel at artsepitetet hentyder til den bølgeformede bagrand af billens forbryst.

I Tyskland kaldes den Birnenprachtkäfer i overensstemmelse med en igennem mange år kendt rolle som skadegører på pære, men i Danmark kan det være en pointe ligesom i UK at kalde den tjørnepragtbille.

Agrilus sinuatus: Den voksne bille er 12-15 mm lang og skinner smukt bordeaux-metallisk. Billen som er aktiv i varmt solskinsvejr, har en kort flyveperiode omkring juni måned.

Den karakteristiske bugtede larvegang findes i gren-tykkelser ned til omkring en tomme, hvilket betyder at der kan befinde sig larver i hovedstammen på plante-skoletræer.

Lancetpragtbillernes flyvehul er tydeligt D-formet og varierer hos *A. sinuatus* fra 3-5 mm i bredden.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
ASIATISK ASKEPRAGTBILLE	<i>Agrilus planipennis</i> Fairmaire, 1888 (Coleoptera, Buprestidae)

Iben M. Thomsen har henledt opmærksomheden på denne pragtbille som er opført i karantænelisten. Arten som stammer fra Asien er et problem i Nordamerika, men den er endnu ikke fundet i nærheden af Danmark. Bl.a. Hans Peter Ravn fra SL har argumenteret for et kortfattet navn til denne interessante art.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
TOPLETTET EGEPRAGTBILLE	<i>Agrilus biguttatus</i> (Fabricius, 1777) (Coleoptera, Buprestidae)

Denne art som i udlandet er kendt som et betydeligt skadedyr på eg, fik aktualitet i 2008 hvor entomologen Palle Jørum meddelte et fund af arten i et skovområde på Djursland. Billen har to små hvide pletter på dækvingerne.

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
LILLE GRANKNOPVIKLER	<i>Epinotia pygmaeana</i> (Hübner, 1799) (Lepidoptera, Tortricidae)

Iben M. Thomsen, som omtaler arten i Skovsundhedsrapporten for 2004, har foreslået det danske navn som lægger sig ret tæt op af det tyske, Kleiner Fichtennadelmarkwickler (Schwenke 1978).

Dansk navn:	Videnskabeligt navn:
INVASIV HAVEMYRE	<i>Lasius neglectus</i> Van Loon, Boomsma & Andrasfalvy, 1990 (Hymenoptera, Formicidae)
TYRKISK HAVEMYRE	<i>Lasius turcicus</i> Santschi, 1921
ØSTRIGSK HAVEMYRE	<i>Lasius austriacus</i> Schlicksteiner, 2002

Jes Søe Pedersen, Center for Social Evolution, Biologisk Institut, Københavns Universitet, udsendte i efteråret 2008 en pressemeddelelse om *Lasius neglectus*, som er under ekspansion fra Middelhavsområdet nordpå i Europa hvor den er truffet et godt stykke op i Tyskland, hvorfor vi kan risikere at få invasion af den i nær fremtid. Arten er nært beslægtet med den hjemlige sorte havemyre *Lasius*

niger, som jo optræder uønsket på mange måder i haver og huse. *L. neglectus* påkalder sig opmærksomhed ved at danne meget store samfund med mange tusinde dronninger, hvis superfamiliers tuer kan brede sig over flere hektar. Under disse omstændigheder vedtog udvalget ved hurtig sagsbehandling navnet invasiv havemyre i samråd med Jes Søe Pedersen, således at pressen ikke fik frie hænder til selv at opfinde et alt for dramatisk navn. Ved samme lejlighed blev de to søsterarter *L. turcicus* og *L. austriacus* navngivet i overensstemmelse med deres provenienser.

Om definitionen på betegnelsen invasiv art

Den oprindelige definition på betegnelsen invasiv art er temmelig præcis: En ikke-hjemmehørende art som er blevet introduceret, det vil sige indført (tilsigtet) eller indslæbt (utilsigtet) og som har etableret sig i en ny regions natur hvorved den evt. kan udgøre en risiko imod hjemmehørende arter. I takt med at virkningerne af globalisering og klimaændringer i de seneste år har forårsaget ændringer i arters udbredelsesområde er der kommet et meget bredt fokus på denne problematik, og mange forskere og myndighedspersoner benytter efterhånden en meget bredere definition på betegnelsen. I den aktuelle debat forekommer denne langt bredere definition: En invasiv art er en art som spreder sig i forhold til det oprindelige udbredelsesområde og at dette på en eller anden måde er et problem.

Dette skal ikke opfattes som et indlæg i den eksisterende debat men er blot en konstatering af at betegnelsen kan være meget bredt dækkende.

Zoologisk Nomenklaturudvalgs medlemmer:

Brian Larsen, Plantedirektoratet
brl@pdir.dk

Lars Monrad Hansen, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (Flakkebjerg), Aarhus Universitet
LarsM.Hansen@agrsci.dk

Jørgen Eilenberg, Det Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet
jei@life.ku.dk

Susanne Harding, Det Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet
suha@life.ku.dk

Jan Martin, Det Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet (formand)
jama@life.ku.dk

Jan Martin (redaktion)
Faggruppe Zoologi
Institut for Jordbrug og Økologi
Det Biovidenskabelige Fakultet
Københavns Universitet
Thorvaldsensvej 40
1871 Frederiksberg C.